

Klima- og miljødepartementet
Nærings- og fiskeridepartementet
Kunnskapsdepartementet
Finansdepartementet
Arbeids- og sosialdepartementet

Oslo, 14.09.2020

Vår ref: Camilla Gramstad/ [Click here to enter text.](#)

Deres ref:

Innspill til nasjonal strategi for sirkulær økonomi

Virke er handels- og tjenestenæringene. Sammen med medlemmene våre står vi sammen om bærekraftig verdiskaping og grønn omstilling. Sirkulær økonomi treffer en mye større bredde av næringslivet enn det dagens klimapolitikk gjør, og er helt sentralt også for å nå klimamålene. Omstillingen til en sirkulær økonomi er krevende og kan ikke skje uten dialog med næringslivet.

Våre 24 000 medlemmer med 280 000 ansatte er tilpasningsdyktige og omstiller seg hver dag i møtet med stadig nye utfordringer. De trenger imidlertid tydelige råd, kompetanseheving og økonomiske insentiver for å redusere overgangsrisikoen som ligger i å utvikle nye, sirkulære produkter, tjenester og forretningsmodeller.

En sirkulær økonomi er sektorovergripende og vil kreve en stor omstilling. For å klare dette kreves samarbeid og koordinering mellom departementene og SMK. Vi trenger både regelverk, skatte- og avgiftspolitik som skaper positive insentiver (FIN), kunnskap og kompetanseheving – veiledning (KD og KLD) og egnede virkemidler (NFD).

Våre innspill til strategien omfatter særlig følgende områder:

- Sirkulære muligheter i handels- og tjenestenæringen
- Sirkulærprogrammet – samarbeid om kompetanseheving og innovasjon i handels- og tjenestenæringen
- Barrierer og hindre
- Virkemiddelapparatet
- Grønne skatter og avgifter

Sirkulære muligheter ligger i handels- og tjenestenæringen

Handels- og tjenestenæringen har en avgjørende rolle i den sirkulære omstillingen. Det er særlig her nye forretningsmodeller vil utvikles, i bindeleddet mellom produsenter og forbrukere. Handels- og tjenestenæringens betydning for norsk verdiskapning og økonomi er økende. Dette er en trend som vil fortsette og i dag jobber 8 av 10 i handels- og tjenestenæringen og det vil øke til 9 av 10 i følge Regjeringens perspektivmelding for Norge fra 2017.

Sirkulær økonomi handler om å hindre at ressurser ender opp som avfall som ikke kan resirkuleres. Blant løsningene er å produsere varer med lang holdbarhet, gjenbruk, redesign, reparasjon og resirkulering

Tradisjonelt har sirkulær økonomi i stor grad blitt avgrenset til avfalls- og gjenvinningspolitikk i Norge. EUs Green Deal viser at sirkulær økonomi handler om hele verdikjeder, alle deler av næringslivet og omfatter et bredt sett av virkemidler, som kompetanseutvikling, innovasjon og skatte- og avgiftspolitik.

Handels- og tjenestenæringens utfordring er å opprettholde omsetning og lønnsomhet uten å bruke nye naturressurser. I dette ligger det et stort potensial for ny verdiskapning og nye arbeidsplasser, men omstillingen er krevende og utløses ikke av seg selv, slik en rapport Samfunnsøkonomisk analyse har laget for Virke viser¹.

Vi mener derfor at den varslede strategien er av svært stor betydning. Det er svært viktig at flere departementer har et solid eierskap til denne strategien, at den når ut til bredden av næringslivet og at den omfatter et bredt sett av tiltak, fra kompetanseutvikling til næringsutvikling, innovasjonspolitik og skatte- og avgiftspolitik.

EUs Green Deal viser til at en overgang til et sirkulært samfunn har et potensial på 700.000 nye arbeidsplasser i EU. Virke, Avfall Norge, LO og KLD har i fellesskap satt i gang et arbeid med å kartlegge arbeidsplasspotensialet i Norge. Denne rapporten vil snart foreligge, men de foreløpige resultatene så langt tyder på at det også i Norge ligger mange nye arbeidsplasser ved å gå i retning en sirkulær økonomi. I lys av det som traff Norge 12. mars i år har vi som nasjon et betydelig behov for både å omstille eksisterende bedrifter, men også skape flere nye arbeidsplasser. En offensiv strategi hvor myndigheter, arbeidstakerne og virksomheten sammen jobber for en sirkulær omstilling vil være et viktig bidrag til også å få flere i arbeid ved at det skapes nye arbeidsplasser.

¹ <http://www.samfunnsokonomisk-analyse.no/rapporter/r19-2020-baerekraftig-og-sirkulaer-handel-med-varer-og-tjenester>

I Veikartet for grønn handel 2050² utarbeidet av Virke i samarbeid med bl.a LO og medlemmer, og i Deloitte's delrapporter (nr 2) om sirkulær økonomi til KLD pekes det på en rekke muligheter:

- Økt tilbud av produkter som består av resirkulerte/regenerative materialer og som egner seg for resirkulering/kompostering
- Økt tilbud av produkter med lang holdbarhet/varighet som egner seg for ombruk, redesign og reparasjon
- Økt tilbud av reparasjonstjenester og reservedeler
- Økt tilbud av brukte og redesignede produkter
- Økt tilbud av leasing, utleie- og deletjenester

EUs nye handlingsplan for sirkulærøkonomi vil endre spillereglene med nye krav, og Virke jobber for at norsk handels- og tjenestenæring forbereder seg på dette. Produktkrav knyttet til holdbarhet og reparerbarhet, mer miljøvennlig plast, mindre kjemikalier, samt gjenvinningskrav og krav om merking av produkters karbonutslipp og miljøfotavtrykk, er høyst sannsynlig på vei. For å bidra til en omstilling som ivaretar konkurransekraften for norsk handel, må myndighetene bidra til at næringslivet håndterer barrierene mot å gjøre økonomien sirkulær. For eksempel er ikke alltid regler virksomheter forholder seg til tilpasset sirkulære forretningsmodeller, omstilling er kostbart, og det er utfordrende å finne lønnsomhet i sirkulære forretningsmodeller. Virke etterlyser en betydelig mer ambisiøs politikk for sirkulær økonomi i Norge, som både adresserer barrierer og skaper flere incentiver.

Sirkulærprogrammet: kompetanse er nøkkelen til omstilling til sirkulær økonomi

En omstilling til sirkulær økonomi krever en satsing over flere år om å heve kompetansen og styrke innovasjonsevnen i det private næringslivet. Dette krever et tett samarbeid mellom myndighetene og partene i arbeidslivet.

I regjeringsplattformen er det slått fast at Norge skal bli et foregangsland innen sirkulær økonomi. Stortingsmeldingen om handelsnæringen «Når kunden alltid har nett» fra 2018 slår fast at regjeringen ønsker å legge til rette for at næringen utvikler bærekraftige forretningsmodeller, bidrar til sirkulær økonomi og til at forbrukerne tar miljøvennlige valg.

Sirkulær økonomi er prioritert i EUs langtidsbudsjett, Green deal og EUs handlingsplan for sirkulær økonomi. EU har i handlingsplanen varslet en rekke rettsakter med nye krav som blant annet vil påvirke norsk handel.

Som en del av den grønne tiltakspakken i mai 2020 ble Virke tildelt 10 millioner kroner til å heve kompetansen på bærekraft og bidra til omstilling til sirkulær økonomi i handels- og tjenestenæringen. Kompetanseprogrammene er med på å forberede handelsnæringen på endringene som kommer.

² <https://www.gronkonkurransekraft.no/files/2016/10/Veikart-for-gr%C3%B8nn-handel-2050.pdf>

I 2020 brukes midlene til forprosjekter og pilotering. Virke arbeider med digitale verktøy, kurs og innsikt i hvordan handelen kan stimulere frem nye produkter, tjenester og forretningsmodeller som bidrar at forbrukerne tar riktige valg. Ved vellykkede forprosjekter og pilotering kan tilbudene tilgjengeliggjøres for næringslivet i større omfang i 2021. Virke har bedt Regjeringen sikre handlingsrom i statsbudsjettet for 2021 til at KLD har mulighet til å forlenge programmet ved å sette av 10 mill. kr. også i 2021. Dette vil også adressere barrieren Deloitte peker på i sin delrapport 2 om at manglende kunnskap og kompetanse om sirkulær økonomi i virksomhetene og blant forbrukere utgjør en sentral barriere.

Forslag fra Virke:

- I arbeidet med den nasjonale strategien bør det planlegges for å starte Sirkulærprogrammet som et samarbeid mellom myndigheter og arbeidslivet.

Barrierer mot sirkulær økonomi

Virke har over lang tid pekt på at vi trenger mer innsikt i hindre og barrierer mot en sirkulær økonomi. Samfunnsøkonomisk analyse har skrevet en rapport for Virke der det pekes på at en sirkulær økonomi ikke kommer av seg selv. I hvert fall ikke i det omfanget som er nødvendig av hensyn til samfunnets bærekraft. Årsaken er at det i dag eksisterer en rekke barrierer som hindrer at utviklingen av en sirkulær økonomi når samfunnsøkonomisk gunstige nivåer. Barrierene handler blant annet om at ressursbruk og klimagassutslipp prises for lavt i forhold til de skader de forårsaker, at forskjellige markedsaktører ikke er godt nok koordinert til å utvikle felles sirkulære verdikjeder, at teknologi for lønnsom skalering mangler, at lovverket hindrer gjenbruk av enkelte produkter og materialer og at bedrifter generelt investeres for lite (fra et samfunnsøkonomisk perspektiv) i forskning og innovasjon. Nødvendigheten av å fremskynde overgangen til en mer sirkulær økonomi rettfærdiggjør derfor bruk av offentlige virkemidler.

Deloitte og andre peker på at det er både økonomiske, teknologiske, regulatoriske og kompetansemessige barrierer mot å realisere mer sirkulær økonomi, og Virke kjenner igjen denne virkelighetsbeskrivelsen. Deloitte peker på en rekke barrierer i sin delrapport til KLD (21.august 2020), og fremhever særlig de økonomiske: Kostnadene ved å produsere varene er lave, særlig i lavkostland der utslipp og miljøfotavtrykk ikke prises inn i form av bl.a CO2-avgift, mens arbeidskostnadene knyttet til å utvikle f.eks reparasjonstjenester er høye.

Denne barrieren må overvinnes på flere måter, ikke minst ved regulatoriske krav og skatte- og avgiftsmessige incentiver. I den omstillingsfasen vi er inne i nå er det også viktig at virkemiddelapparatet bistår. Næringslivet trenger hjelp til kompetansebygging og utvikling av forretningsmodeller. Slik hjelp kan være avgjørende for å realisere sirkulære forretningsmodeller.

Forslag fra Virke:

- Innrette virkemiddelapparatet mot miljøomstilling ved at Forskningsrådet og Innovasjon Norge får sirkulær økonomi og miljøomstilling som en viktig oppgave.

- Opprette en tjeneste hvor næringsdrivende kan melde inn regulatoriske hindringer de opplever ved utvikling og implementering av sirkulære forretningsmodeller og produkter.
- CO2-avgiften utvides til å dekke alle sektorer. Avgiften økes på en forutsigbar måte. CO2-avgiften er et avgjørende virkemiddel for å sikre at miljøkostnaden ved produksjon prises. Uten prising av miljøkostnadene ved produksjon, vil sirkulære forretningsmodeller vanskelig bli lønnsomme.
- Gjennomgå skatte- og avgiftssystemet for å se hvordan skatter og avgifter i større grad kan stimulere til utvikling av sirkulær økonomi. Hensikten må være å få på plass en omlegging som setter Norge i førersetet i arbeidet med overgang til en sirkulær økonomi og ikke svekker det samlede proveny nivået.
- Etablere en Miljøfunn-ordning som en del av Skattefunn.
- Forenkle søknadsprosessene i virkemiddelapparatet.

Vi utdyper noen av punktene nedenfor.

Innretting av virkemiddelapparatet

Mange av mulighetene ligger i *tjenesteutvikling*, som utvikling av nye forretningsmodeller. Dette er forbundet med utviklingskostnader, f.eks utvikling av digitale løsninger for salg og logistikk. Tjenesteinnovasjon faller gjerne utenfor eksisterende programmer og anses som "ikke støtteberettiget". Dette er kritisk, når vi ser at det nettopp er utvikling av nye digitale plattformer og logistikkløsninger i handel og tjenestenæringen som skaper nye verdier og arbeidsplasser internasjonalt.

Utvikling av digitale løsninger som formidlingstjenester, salgsplattformer og online markeds plasser vil være en løsning på mange av disse områdene. Den grønne omstillingen går hånd i hånd med digitaliseringen i handels- og tjenestenæringen. En voksende del av omsetningen foregår over digitale plattformer og netthandel. Norske forbrukeres handel på nettet har i perioden 2012-2019 økt med gjennomsnittlig 13 prosent årlig. Veksten de siste 6 månedene har vært 31% som tilsvarer den samlede veksten de siste 4 årene.

Ulike løsninger er under utvikling i Norge og i våre naboland, f.eks løsninger for formidling av brukte, redesignede produkter og markeds plass for lokalt salg av returnerte varer fra netthandel. Netthandel har i dag svært høy returandel, og en for stor del av de returnerte varene kastes. Denne utfordringen er det viktig å finne bærekraftige, sirkulære løsninger på.

Mange av Virkes medlemmer i handels- og tjenestenæringen, særlig mindre virksomheter, peker på at disse utviklingskostnadene kan være en barriere. Det er også andre barrierer, som behov for mer kunnskap. Virke mener at virkemiddelapparatet har en viktig rolle her. Handels- og tjenestenæringen består overveiende av mindre bedrifter som tradisjonelt har hatt lite kontakt med virkemiddelapparatet. Omstillingen til sirkulær økonomi viser at handel og tjenestenæringen nå har et stort behov for å samarbeide med virkemiddelapparatet.

Små bedrifter med lite kunnskap om søknadsprosesser innebærer at denne må være enkel og det må være lett å få veiledning. Det må videre være mulig å få finansiert prosjekter som er integrert i virksomhetens normale/daglige driftsaktiviteter og få dekket de tilknyttede

kostnadselementene på en effektiv måte. Dersom det stilles krav om at *prosjektaktiviteter* må skje adskilt fra den normale virksomheten vil kun virksomheter som har særskilte ressurser kunne søke og gjennomføre prosjekter. Eksempelvis, det er vanlig at en liten virksomhet ikke har kapasitet til å sette av (ekstra) arbeidskapasitet utenom den daglige driften til et prosjekt. Derfor bør det være fleksibilitet med tanke på hvilken type kostnader som kan dekkes under ordningen.

Videre må det være mulig å motta midler til pilotprosjekter og testing av ulike løsninger, slik at virksomheten på en mest mulig risikofrimåte kan prøve og eventuelt feile. Rapporteringspliktene, eksempelvis krav om regnskap etc. må tilsvare det nødvendige kontrollbehovet. Herunder må det ikke stilles krav til rapportering som er unødvendige.

Ny grønn gjennomgang av skatter og avgifter

Miljøomstilling har kommet høyere på agendaen i næringslivet siden Grønn skattekommisjon la frem sine anbefalinger i 2015. Stort sett alle virksomheter i alle bransjer har nå økt bærekraft på agendaen i en eller annen form. Nye miljøkrav kommer fra myndighetene og fra EU. Samtidig avdekkes flere skatte- og avgiftsmessige barrierer mot den grønne omstillingen, ikke minst omstillingen til mer sirkulær økonomi, som ikke var tema for forrige grønne skattekommisjon. Virke mener det er behov for en ny utredning, fem år etter Grønn skattekommisjon, om hvordan skatte- og avgiftspolitikken skal bidra til grønn omstilling. Det er behov for å utvide perspektivet, særlig å inkludere omstilling til sirkulær økonomi og å inkludere bredden i handels- og tjenestenæringen. Med unntak av transportsektoren var handels- og tjenestenæringen i liten grad berørt av Grønn skattekommisjon i 2015, og sirkulær økonomi var ikke tema. Skal Norge anlegge et like bredt omstillingsperspektiv som EU gjør i Green Deal, må vi ta sirkulær økonomi og handels- og tjenestenæringen på alvor.

Forslag fra Virke:

- Opprette en ny grønn skattekommisjon med formål om å stimulere til sirkulær økonomi, der omleggingen bør gjøres provenynøytralt.

Med vennlig hilsen

Ivar Horneland Kristensen
Administrerende direktør

Camilla Skjelsbæk Gramstad
Bærekraftsansvarlig